

Partycypacyjny raport o stanie gminy

Uwarunkowania rozwoju JST wynikające ze Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju.

Dawid Chrobak

Czym jest Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju?

Strategia przedstawia polską, **suwerenną wizję strategiczną** oraz pokazuje jak zarządzać procesami rozwojowymi aby postawione cele zostały zrealizowane

Strategia stanowi **rozwięcie i operacjonalizację** „Planu na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju”

Strategia jest wykorzystywana przez Ministra Rozwoju – **rządowe centrum kreowania i zarządzania** – jako instrument zarządzania procesami rozwojowymi

Credo Strategii

W obecnych warunkach **globalizacji i systemu gospodarczego** ścieżką rozwoju prowadzącą do trwałego sukcesu rozwojowego kraju jest oparcie wzrostu gospodarczego o:

Innowacje i wiedzę

Intensywne inwestycje

Pełniejsze wykorzystanie zasobów ludzkich i potencjałów terytorialnych oraz

Jakość instytucji i prawa zapewniających optymalne warunki dla wzrostu gospodarczego

Strategia stawia **człowieka (obywatela)** w centrum bezpośredniego zainteresowania **zrywając** z dotychczasowym, **obszarowym (w kontekście administracji – silosowym)** strukturyzowaniem planowanych działań na rzecz podejścia podmiotowego.

Podstawowe zasady realizacji strategii

Układ Strategii: cel główny, cele szczegółowe obszary

Cel główny

Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym i terytorialnym

Cel szczegółowy I

Trwały wzrost gospodarczy oparty na dotychczasowych i nowych przewagach

Cel szczegółowy II

Rozwój społecznie i terytorialnie wrażliwy

Cel szczegółowy III

Skuteczne państwo i instytucje gospodarcze służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu

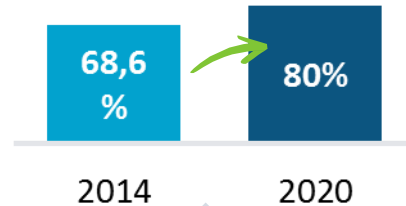
Obszary niezbędne do osiągnięcia celów Strategii:

Kapitał ludzki i społeczny, Transport, Energia, Środowisko naturalne, Bezpieczeństwo narodowe

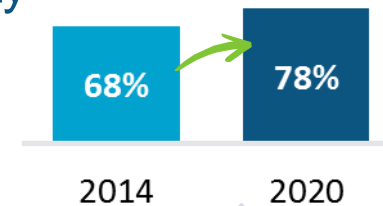
Cel główny Strategii

Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym i terytorialnym

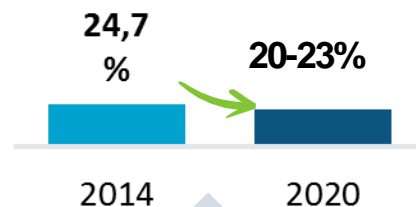
Oczekiwane rezultaty

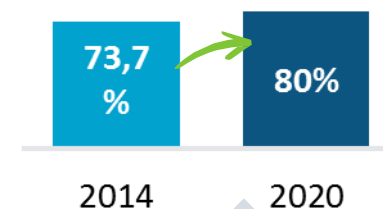
Zwiększenie dochodów rozporządzalnych brutto na mieszkańca w PPS w stosunku do średniej UE

Konwergencja PKB Polski i PKB UE28 per capita

Zmniejszenie poziomu zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

Zwiększanie wydajności pracy – PKB na 1 pracującego do poziomu średniej dla UE

System realizacji Strategii

- Koordynacja strategiczna realizacji SOR

Główne założenia rozwoju kraju i poszczególnych polityk rozwojowych określa Prezes Rady Ministrów oraz Rada Ministrów. Stanowią one podstawę do formułowania strategii Rządu i programów rządowych.

Kluczowe instytucje

Rada Ministrów

podejmuje najważniejsze decyzje oraz zatwierdza cele strategiczne dla rozwoju Państwa

Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju

jest **ośrodkiem zarządzania gospodarczego** Rządu

Komitet Koordynacyjny ds. Polityki Rozwoju (KK PR)

umocowany ustawowo organ opiniotwórczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów funkcjonujący w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju

Komitet Rozwoju (KR)

złożony z przedstawicieli resortów kluczowych dla polityki rozwoju

System realizacji Strategii

- Koordynacja operacyjna realizacji SOR

Komitet Monitorujący SOR:

analizowanie stanu realizacji SOR i formułowanie propozycji zmian dot. sposobu wdrożenia Strategii, w tym celu:

- prowadzony będzie **cykliczny (raz na pół roku) przegląd stanu wdrażania projektów kluczowych i flagowych** w kontekście realizacji celów SOR;
- przygotowywane będą przez Ministra Rozwoju we współpracy z pozostałymi ministrami właściwymi **roczne sprawozdania ze stanu realizacji Strategii**

zapewnienie spójności pomiędzy poszczególnymi politykami krajowymi a realizowaniem SOR, w tym poprzez ocenę realizacji programów wdrażających SOR

ocena przebiegu finansowania SOR z uwzględnieniem współfinansowania ze środków unijnych, analiza komplementarności wsparcia z różnych programów operacyjnych, unijnych i krajowych programów rozwoju, w tym także ze środków prywatnych

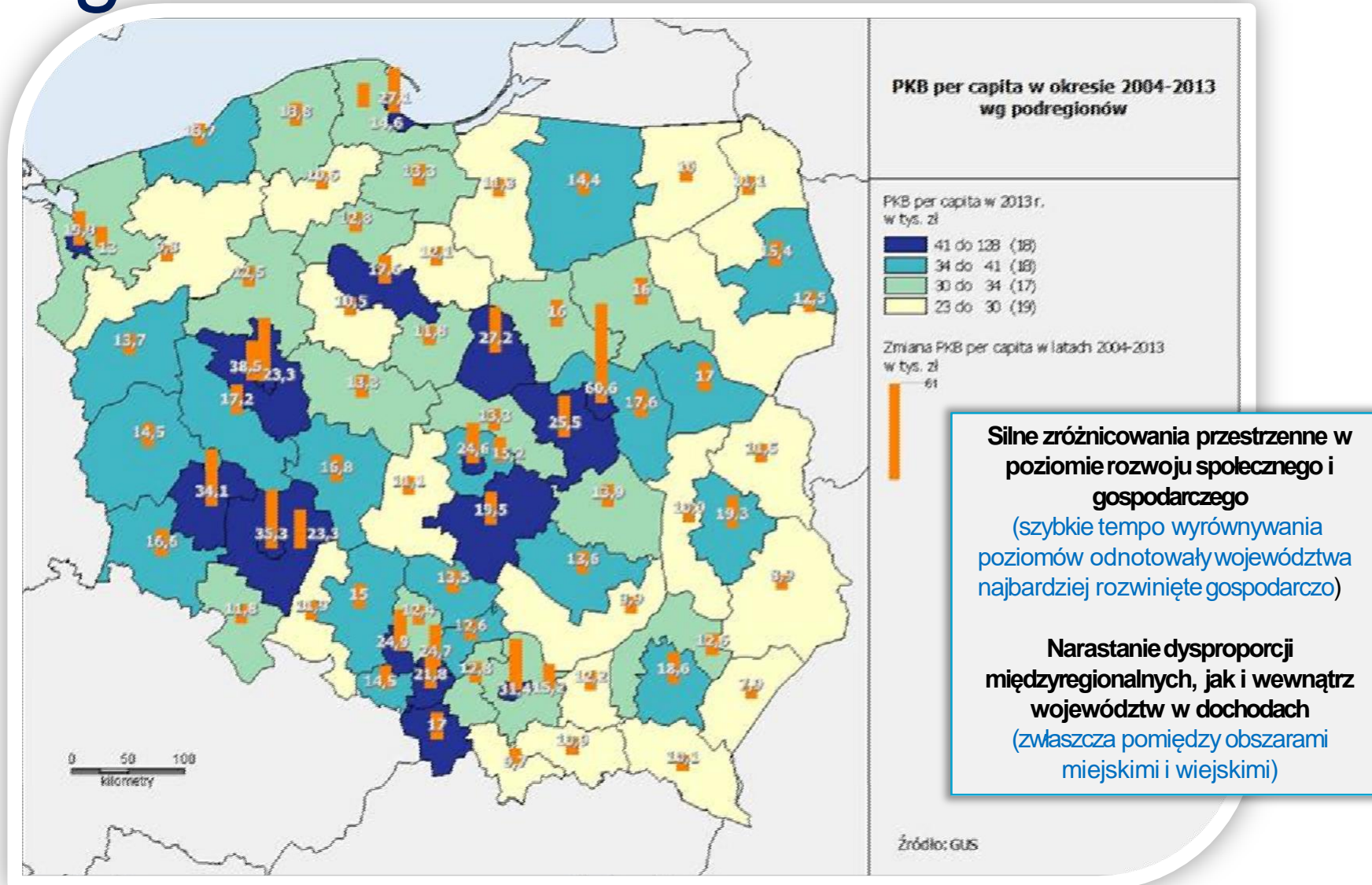
monitorowanie realizacji SOR w ujęciu regionalnym oraz z wnioskami dla polityki regionalnej.

Odpowiedzialny rozwój to rozwój społecznie i terytorialnie
zrównoważony

Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony

Obszary	Cele
spójność społeczna	<p>Poprawa dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne</p> <p>Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy</p>
rozwój równoważony terytorialnie	<p>Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów</p> <p>Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w oparciu o specjalizacje gospodarcze i nowe nisze rynkowe w ramach współpracy w zakresie krajowych i regionalnych inteligentnych specjalizacji</p> <p>Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie</p>

Obszar zrównoważony terytorialnie - diagnoza

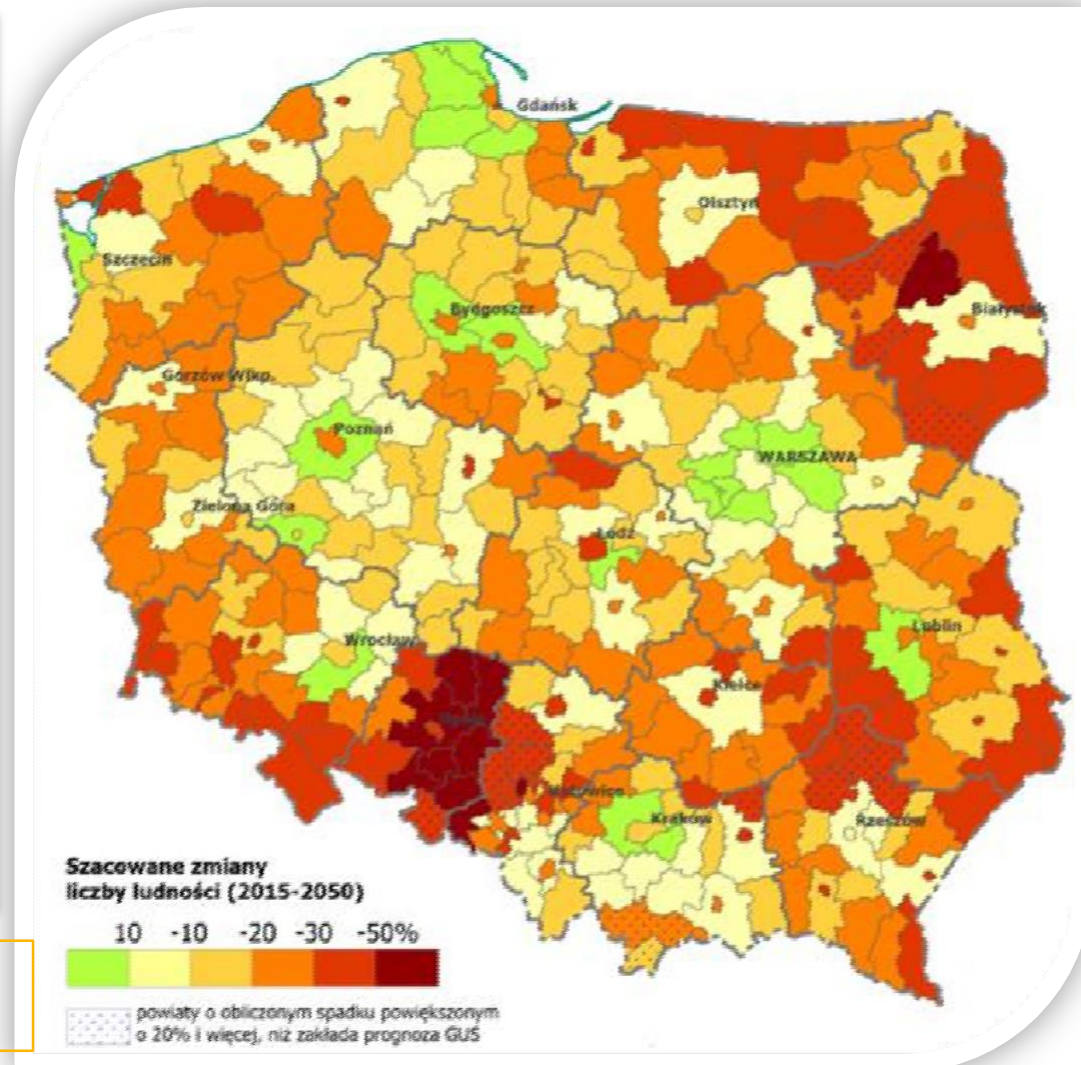
Obszar zrównoważony terytorialnie - diagnoza

Dysproporcje rozwojowe nasilają procesy depopulacyjne związane z niską dzietnością oraz emigracją, uwarunkowaną głównie ekonomicznie.

W układzie wewnętrznym migracje nakierowane głównie na Warszawę i inne duże ośrodki miejskie

(co przyczynia się do niekorzystnych zmian struktury wieku ludności w regionach peryferyjnych, w szczególności na obszarach wiejskich, oraz stopniowego „wypłukiwania” z lokalnych rynków pracy osób lepiej wykształconych i bardziej przedsiębiorczych)

Przewidywane zmiany liczby ludności w powiatach w latach 2015-2050 (z uwzględnieniem nierejestrowanej emigracji zagranicznej)

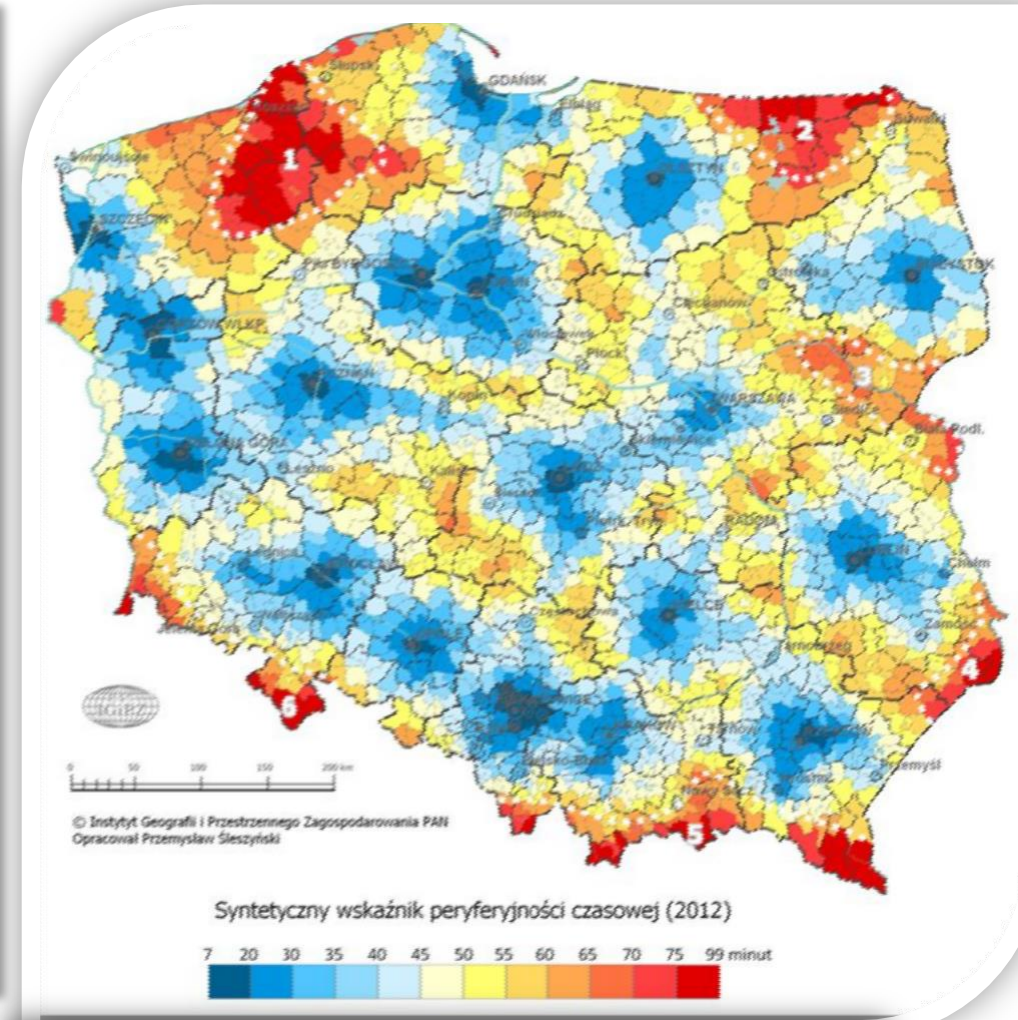
Obszar zrównoważony terytorialnie - diagnoza

Zróżnicowany poziom dostępności transportowej i zdekapitalizowana infrastruktura techniczna

(wyodrębnienie się obszarów o skrajnie niskiej dostępności czasowo-przestrzennej, bez trwałych powiązań funkcjonalnych z lepiej rozwiniętymi częściami kraju)

Niski dostęp do podstawowych usług publicznych

(m.in. edukacji i kultury, pomocy i opieki społecznej, służby zdrowia, jak też zaopatrzenia w wodę i kanalizację, zaopatrzenia w energię oraz dostęp do Internetu)

Syntetyczny wskaźnik peryferyjności czasowej wg gmin w 2012 r.

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie – przesłanie i cele

Przesłanie

- Dostosowanie celów i instrumentów polityki regionalnej do potencjałów różnych typów terytoriów (koordynacja i integracja polityk sektorowych oraz inwestycji i projektów względem terytoriów)
- Budowa trwałej zdolności konkurencyjnej i poprawa jakości życia mieszkańców (kapitał terytorialny, koncentracja na kluczowych specjalizacjach)
  - Pobudzanie rozwoju obszarów o niewykorzystanym potencjale rozwojowym (zwiększenie możliwości inwestycyjnych, mobilizowanie aktywności społecznej, poprawa jakości instytucji publicznych i dostępu do usług, dodatkowe źródła finansowania)

Cele

Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów

Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w oparciu o specjalizacje gospodarcze i nowe nisze rynkowe w ramach współpracy w zakresie krajowych i regionalnych inteligentnych specjalizacji

Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie - oczekiwane efekty

Oczekiwane efekty

Suma zaplanowanych działań zwiększy szansę na **rozwój przedsiębiorczości, tworzenie lepszej jakości miejsc pracy i większą aktywizację zawodową, wzrost dochodów mieszkańców i samorządów terytorialnych**, jak również coraz lepsze i bardziej racjonalne **zarządzanie procesami rozwojowymi na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym**.

Efekty zaplanowanych działań będą widoczne nie tylko w wymiarze statystycznym na poziomie kraju, ale także w skali poszczególnych regionów, powiatów i gmin, sprawiając, że **beneficjentami wzrostu gospodarczego będą także ich mieszkańcy**.

zwiększenie spójności terytorialnej
(udział województw Polski Wschodniej w PKB)

zmniejszenie różnicowań w dochodach gospodarstw domowych
(relacja przeciętnych rocznych dochodów do dyspozycji netto na 1 osobę w gospodarstwie domowym na wsi do miasta)

zmniejszenie różnicowań rozwojowych (wskaźnik dyspersji PKB na 1 mieszkańca obliczony na poziomie podregionów (NTS3) dla Polski, w 2013 r. 34,2%, 2020 w trakcie szacowania)

zmniejszenie różnicowań w produktywności (wskaźnik dyspersji WDB na 1 pracującego na poziomie województw (NTS2), w 2013 14,7%, 2020 w trakcie szacowania)

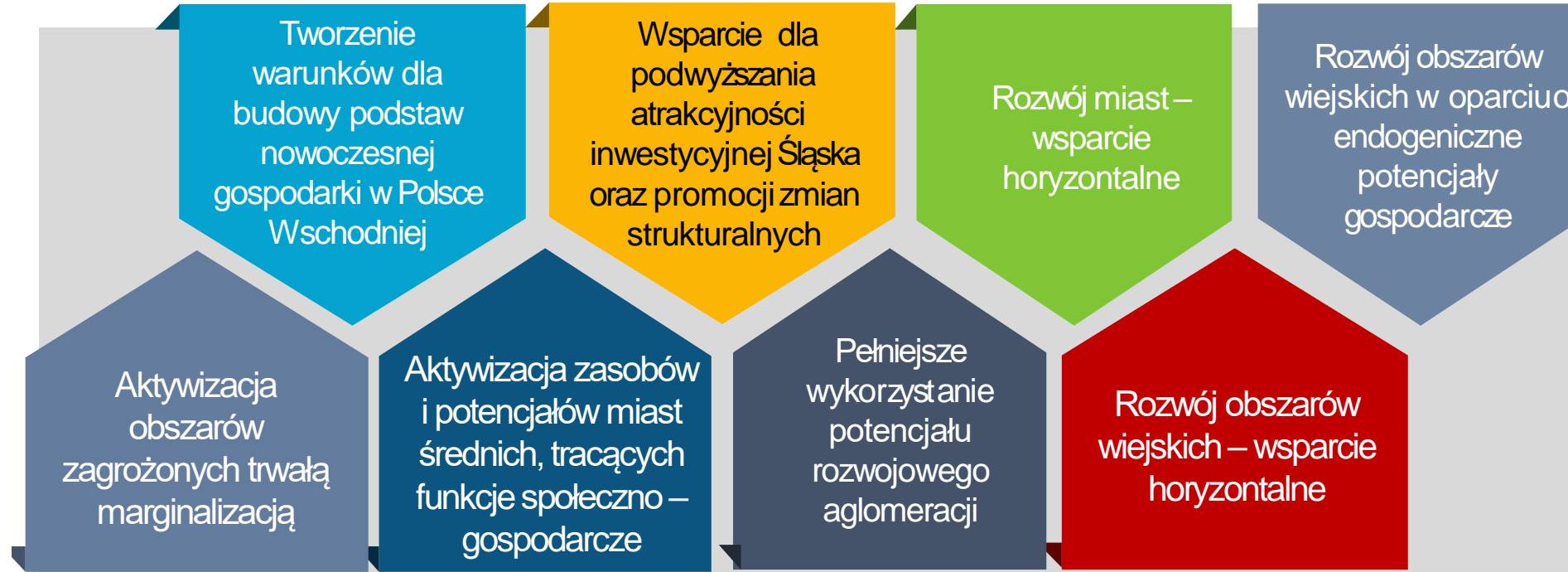

Obszar Rozwoj zrównoważony terytorialnie

- kierunki inwestycji

Cel 1.

Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów

Obszar Rozwoj zrównowazony terytorialni – przykładowe projekty strategiczne

Cel 1. Zrównowazony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów

Polska Wschodnia

Pakiet działań dla Polski Wschodniej; Wykorzystanie rozwiązań wypracowanych w ramach pilotażowej Inicjatywy Komisji Europejskiej „Regiony Słabiej Rozwinięte”; Program ponadregionalny skierowany do najsłabszych gospodarczo województw - po roku 2020

Śląsk

Program dla Śląska

**Rozwój miast –
wsparcie
horyzontalne**

*Program wsparcia samorządów w programowaniu rewitalizacji
Partnerska Inicjatywa Miast*

Aglomeracje

**Zintegrowane Inwestycje Terytorialne PLUS
Powrót do centrów miast**

**Miasta średnie,
tracące funkcje społ.-
gosp.**

Program dla średnich miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze

Obszary wiejskie

Pakt dla obszarów wiejskich (m.in. usługi publiczne, infrastruktura, zasoby naturalne, przedsiębiorczość)

**Obszary zagrożone
trwałą marginalizacją**

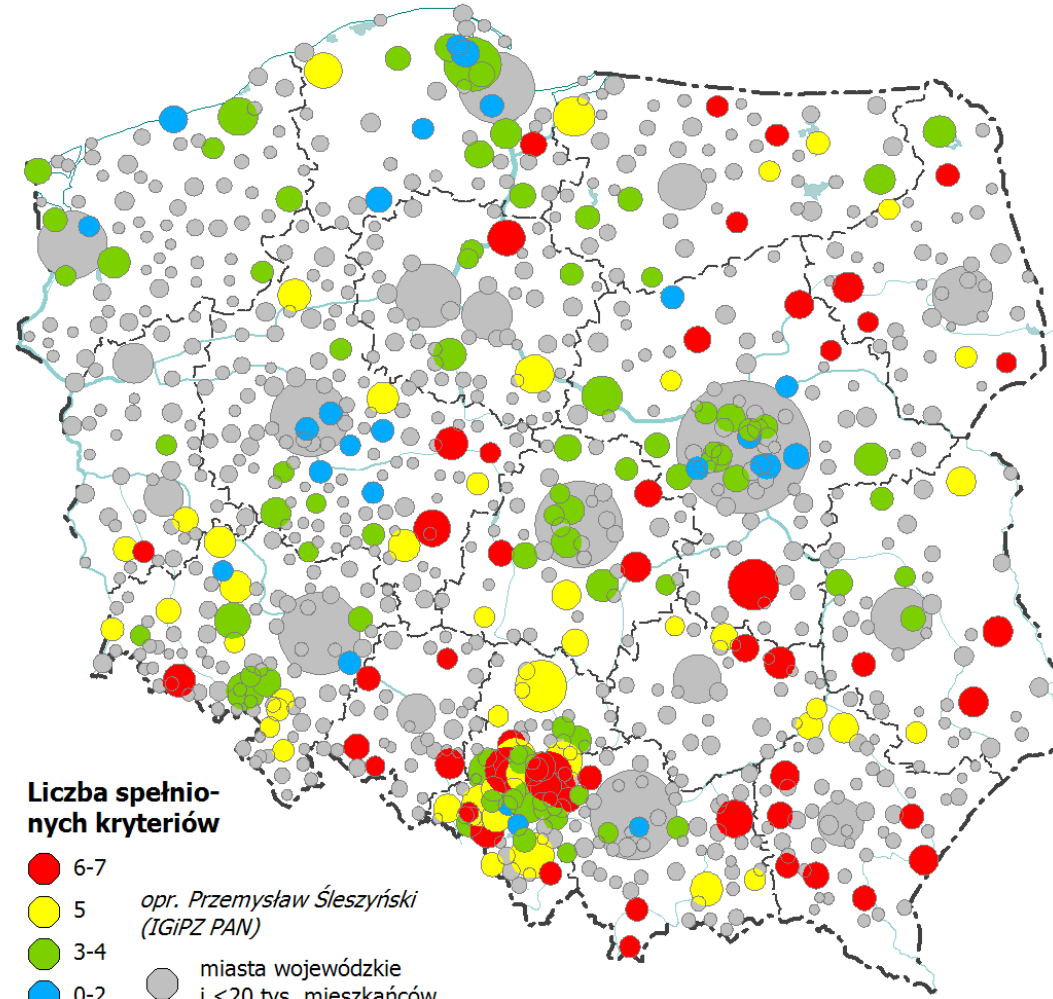
Program dla obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją

Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Lepsze perspektywy rozwoju mają ośrodki położone w obszarach funkcjonalnych największych miast, szczególnie wokół Warszawy, Wrocławia, w Trójmieście a także niektóre miasta w konurbacji śląskiej.

Miasta średnie tracące w największym stopniu swoją funkcję rozmieszczone są w całym kraju, przy czym można wskazać ich kumulację (np. w woj. śląskim czy podkarpackim).

Miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze (zbiór miast powyżej 20 tys. mieszkańców z wyłączeniem miast wojewódzkich – łącznie 204 miasta), P.Śleszyński, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, 2016

Uwaga: wielkość kół proporcjonalna do liczby ludności

Program dla miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze

Uzasadnienie podjęcia działań z poziomu krajowego

- niska skuteczność dotychczas stosowanych instrumentów polityki regionalnej w rozwiązywaniu problemów miast średnich
- niska skuteczność polityk krajowych w zatrzymaniu negatywnych tendencji
- zdiagnozowane problemy dotyczące tej grupy miast versus ich duże znaczenie dla wykorzystania policentrycznej sieci osadniczej Polski dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju i dla rozwoju otaczających je obszarów
- skala pozyskanego wsparcia w znacznej mierze zależy od aktywności samych zainteresowanych JST i ich zdolności do skutecznego budowania partnerstw i ubiegania się o dofinansowanie projektów
- miasta często realizują projekty o niskiej efektywności i racjonalności ekonomicznej

Cele interwencji

- pobudzenie rozwoju i zwiększenie możliwości inwestycyjnych przez aktywizację gospodarki lokalnej i tworzenie trwałych miejsc pracy,
- zwiększenie aktywności zawodowej ich mieszkańców
- Poprawa jakości życia - rozwiązanie kwestii środowiskowych, w tym rozwój transportu niskoemisyjnego w miastach
- poprawa jakości zarządzania rozwojem i zdolności samorządów do partnerstwa, dialogu oraz współpracy.

Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

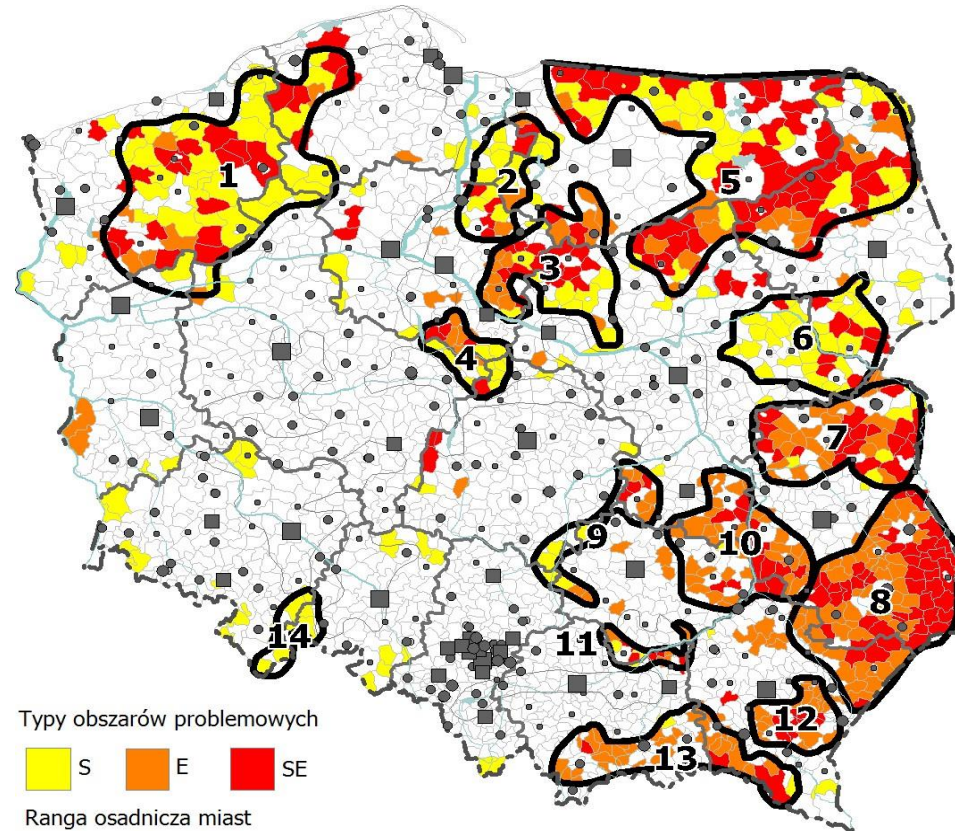
OBSZARY SPOŁECZNO-EKONOMICZNE (SE)

728 gmin, 104,8 tys. km², 6,1 mln mieszk.

- 1 pomorski
- 2 powiślański
- 3 brodnicko-mławski
- 4 kujawski
- 5 północno-wschodni
- 6 podlaski
- 7 polesko-łukowski
- 8 lubelski
- 9 przysusko-pilicki
- 10 sandomiersko-świętokrzyski
- 11 kazimierski
- 12 strzyżowsko-dynowski
- 13 karpacki
- 14 kłodzki

Kumulacja problemów społeczno-ekonomicznych w Polsce

T.Komornicki, P.Śleszyński, M. Degórski, J. Bański,
Instytut Geografii i Przestrzennego
Zagospodarowania PAN, 2016

Program dla obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją

Uzasadnienie podjęcia działań z poziomu krajowego

- niedostateczna skuteczność dotychczas stosowanych instrumentów polityki regionalnej w rozwiązywaniu problemów obszarów zmarginalizowanych
- niedostateczna skuteczność polityk krajowych w zahamowaniu negatywnych tendencji
- niska jakość potencjału administracyjnego na tych obszarach

Cele interwencji

- pobudzanie rozwoju i zwiększenie możliwości inwestycyjnych,
- mobilizowanie aktywności zawodowej i społecznej ich mieszkańców,
- poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych, zwłaszcza w zakresie związanym z planowaniem i realizacją zintegrowanych przedsięwzięć rozwojowych
- bardziej efektywne wykorzystanie istniejących instrumentów wsparcia, a także zapewnienie dodatkowych źródeł finansowania

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie - kierunki inwestycji

Cel 2.

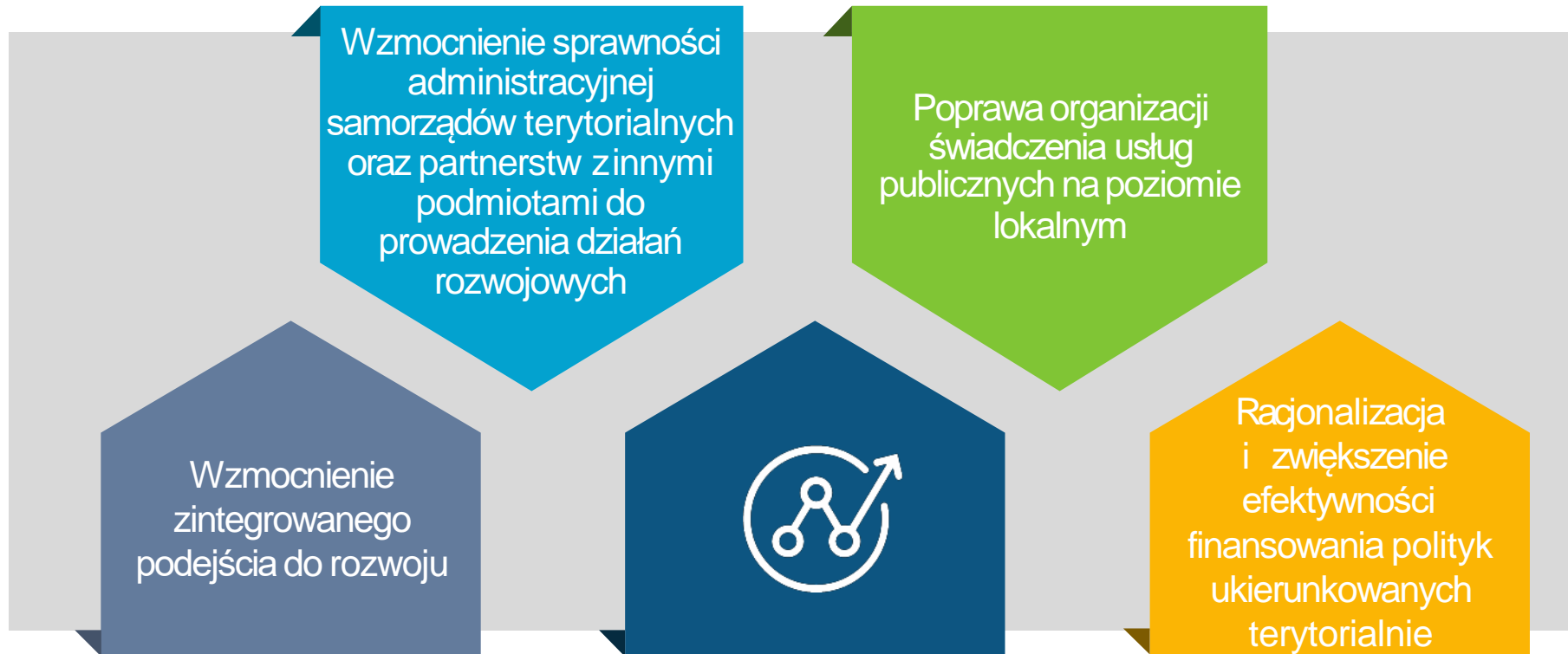
Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w oparciu o specjalizacje gospodarcze i nowe nisze rynkowe w ramach współpracy w zakresie krajowych i regionalnych inteligentnych specjalizacji

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie - kierunki inwestycji

Cel 3.

Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie

- projekty strategiczne

Cel 3.

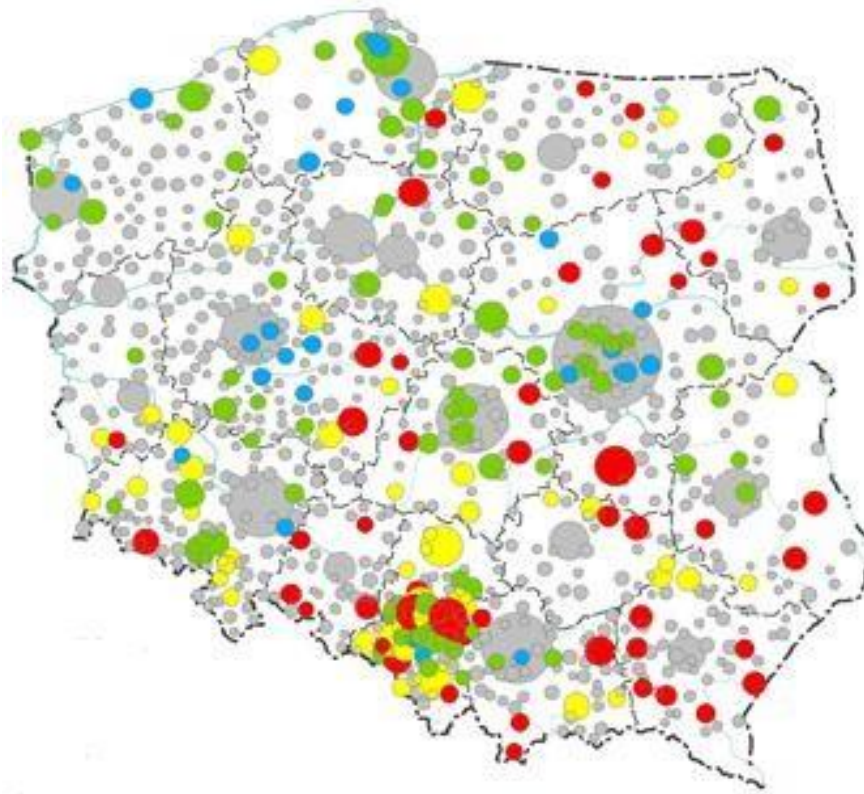
Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie na wszystkich szczeblach zarządzania

Projekty strategiczne

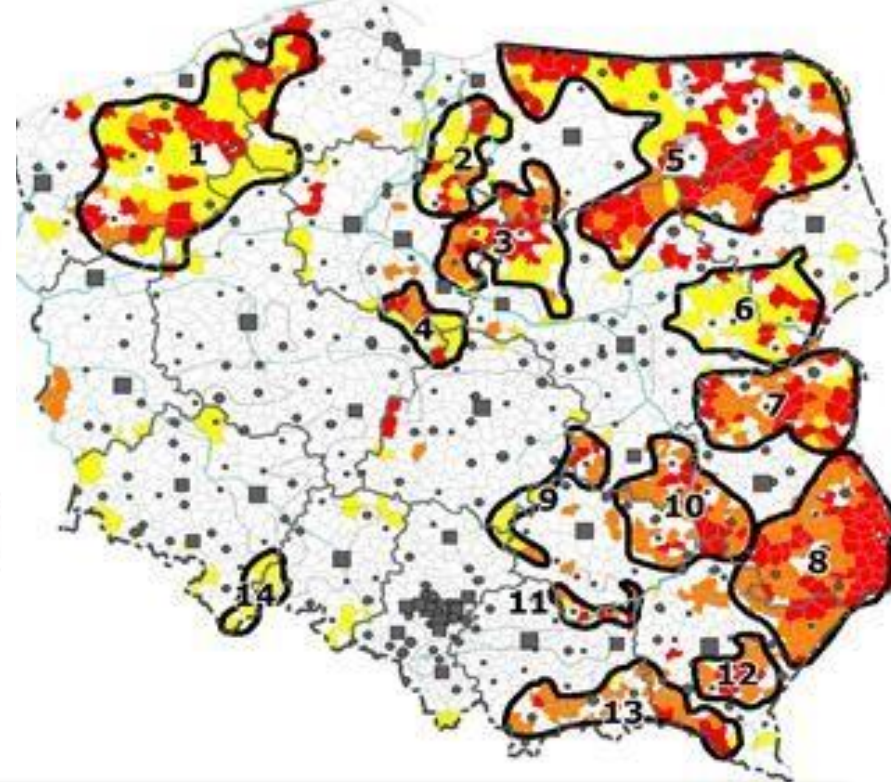
- Centrum Wsparcia Doradczego (CWD)
- Samorząd lokalny zdolny do kreowania rozwoju
- Nowelizacja ustawy o dochodach JST, ustawy o finansach publicznych
- Krajowy system monitoringu i usprawniania usług publicznych
- Odnowienie Kontraktu Terytorialnego
- **Zintegrowane Programy Rozwoju - opracowanie i wdrożenie ZPR (na początku pilotaż)**

Zintegrowane Programy Rozwoju (ZPR)

PROGRAM DLA ŚREDNICH MIAST

PROGRAM DLA OBSZARÓW
ZMARGINALIZOWANYCH

Szczegółowe cele, zakres i dobór instrumentów uruchamianych przez wszystkich partnerów biorących udział w realizacji ZPR (administracja rządowa, władze regionalne i lokalne, społeczeństwo, środowisko akademickie, przedsiębiorcy) **będzie miał charakter zindywidualizowany**, właściwy dla danego miasta lub obszaru zmarginalizowanego, niemniej zawsze **oczekiwane rezultaty** realizacji w średnim okresie (2-5 lat) **obejmują wzrost zatrudnienia, zwiększenie dochodów miejscowej ludności, wzrost produktywności oraz wzrost dochodów jednostek samorządu terytorialnego.**

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie - mechanizm Zintegrowanych Programów Rozwoju (ZPR)

Mechanizm ZPR- Pakiety działań dla pobudzania aktywności lokalnej

- opracowywane we współpracy przez podmioty publiczne (partnerstwa władz lokalnych, władze regionalne, Ministerstwo Rozwoju i inne kluczowe resorty), środowisko nauki, podmioty prywatne, organizacje pozarządowe i lokalną społeczność
- służące realizacji wspólnej wizji rozwojowej nastawionej na pobudzenie gospodarcze i poprawę jakości życia mieszkańców
- realizowane za pomocą zindywidualizowanych pakietów przedsięwzięć (inwestycyjnych, prawnych, instytucjonalnych) precyzyjnie dopasowanych do terytorialnej specyfiki
- wspierane środkami Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 (PO PT)
- test mechanizmu: pilotaż ZPR dla 4 terytoriów (IV kw. 2016 – II kw. 2017)

Mechanizm
wdrożeńowy
dla realizacji

Program dla obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją
(wysoki poziom ubóstwa, niska atrakcyjność inwestycyjna)

Program dla średnich miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze
(niska produktywność, niski poziom inwestycji, długotrwałe bezrobocie, depopulacja)

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie

- mechanizm Zintegrowanych Programów Rozwoju (ZPR)

Mechanizm ZPR- specyfika i wartość dodana

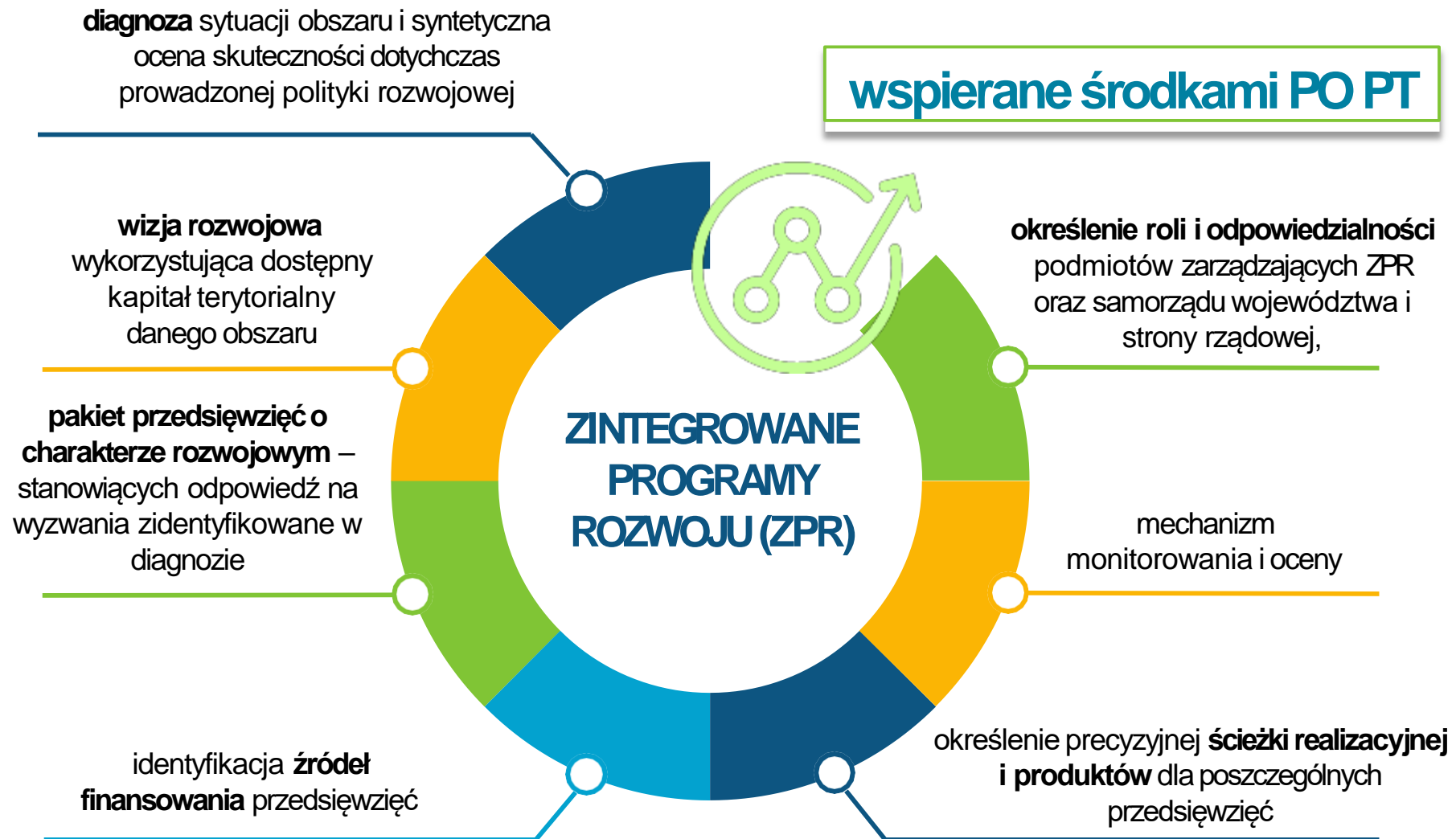
- mechanizm ZPR nie zastępuje już istniejących instrumentów terytorialnych wdrażanych z poziomu regionalnego (np. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne) i krajowego (np. Program Operacyjny Polska Wschodnia), lecz stanowi ich uzupełnienie w celu zwiększenia skuteczności wsparcia kierowanego do obszarów o szczególnych wyzwaniach rozwojowych
- mechanizm ZPR stanowi przejaw współodpowiedzialności za rozwój tych obszarów, którą - obok poziomu lokalnego i regionalnego - przejmuje też poziom krajowy
- do realizacji w ramach mechanizmu ZPR zostaną wskazane tylko takie przedsięwzięcia o charakterze infrastrukturalnym, które bezpośrednio przyczyniają się do wzmocnienia bazy gospodarczej danego terytorium, a efektywność ekonomiczna planowanych inwestycji będzie poddawana rzetelnej ocenie na etapie przygotowania

Wartość dodana mechanizmu ZPR

(1) integracja szerokiego wachlarza strumieni finansowania (nie tylko środki UE, także sektorowe i prywatne)

(2) zastosowanie na szerszą skalę najlepszych rozwiązań zastosowanych do skutecznego stymulowania procesów rozwojowych na obszarach o szczególnych potrzebach

Zintegrowane Programy Rozwoju (ZPR) - minimalny zakres

Źródła finansowania SOR

Krajowe środki publiczne

- środki budżetu państwa, państwowych funduszy celowych oraz agencji wykonawczych
- środki budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Źródła zagraniczne

- fundusze zarządzane w ramach Dolskiego
- środki Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych z budżetu UE alokowane na okres programowania 2014-2020 (UP, programy operacyjne, PROW)
- programy i inicjatywy unijne inne niż EFSI (np. CEF, Horyzont 2020, COSME, LIFE, Erasmus+, EaSI)
- mechanizmy finansowe EOGi NMF
- zagraniczne programy kredytowe, poręczeniowe i gwarancyjne (Plan Juncera, EBI, EIF, EBOR, programy z BŚ, ABII)

Środki prywatne

- środki sektora bankowego (kredyty udzielane w ramach systemu gwarancji i poręczeń)
- potencjał inwestycyjny przedsiębiorstw

Źródła finansowania SOR – tabela (cz. 1)

źródło finansowania	jednostka miary	rok 2015	rok 2020	łącznie w latach 2016-2020	2030
publiczne fundusze krajowe					
budżet państwa	mln zł	99409,7	110257,6	536127,7	
państwowe fundusze celowe	mln zł	5195,3	5762,2	28018,8	
środki jednostek samorządu terytorialnego	mln zł	94629,7	104955,9	510348,2	
środki innych jednostek oraz form organizacyjno-prawnych sektora finansów publicznych	mln zł	7000,0	7763,9	37751,8	
agencje wykonawcze, w tym:	mln zł	4090,9	4537,3	22062,6	
NCN	mln zł	894,5	992,1	4824,0	
NCBiR	mln zł	2039,4	2261,9	10998,7	
ARiMR	mln zł	35,5	39,3	191,2	
ZWRSP	mln zł	0,1	0,1	0,5	
Polski Fundusz Rozwoju, w tym:	mln zł				
PAIZ S.A.	mln zł	28,2			
KUKI S.A.	mln zł	472,2			
BGK	mln zł				
ARP S.A.	mln zł	12,8			
PARP	mln zł	1121,5	1243,9	6048,3	

Źródła finansowania SOR – tabela (cz. 2)

źródło finansowania	jednostka a miary	rok 2015	rok 2020	łącznie w latach 2016-2020	2030
publiczne środki wspólnotowe (bez współfinansowania)					
środki Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych (EFSI) - UP, programy operacyjne, PROW	mln zł	43735,2		253560,0	
dotacje	%	95	85		80
instrumenty zwrotne	%	5	15		20
programy i inicjatywy unijne inne niż EFSI (np. CEF, Horyzont 2020, COSME, LIFE, Erasmus+, EaSI)	mln zł	660,0		12244,2	
mechanizmy finansowe EOGi NMF (narastająco)	mln zł	1297,2		2830,0	
inne źródła zagraniczne (programy kredytowe, poręczeniowe i gwarancyjne)					
środki z European Investment Bank (EBI)	mln zł	22000,0	22000,0	110000,0	
środki z Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju (EBOR)	mln zł				
środki z Banku Światowego	mln zł	5670,4	5670,4	28351,9	
środki prywatne					
środki sektora bankowego (kredyty udzielane w ramach systemu gwarancji i poręczeń)	mln zł		10000,0	50000,0	
potencjał inwestycyjny przedsiębiorstw	mln zł				
RAZEM	mln zł	288392,5	275584,5	1 613 357,8	